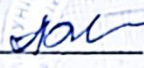

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет права та міжнародних відносин
Кафедра публічного права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

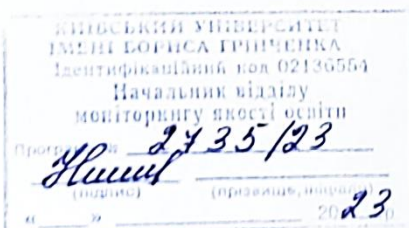
 Олексій ЖИЛЬЦОВ
« ___ » _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія держави і права
Змістовий модуль «ІСТОРІЯ ВЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ ТА ПРАВО»

для студентів

спеціальності	081 Право
освітнього рівня	першого (бакалаврського)
освітньої програми	081.00.01 Право

Київ – 2023

Розробники:

Чаплик Оксана Іванівна, к.ю.н., доцент кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі:

Чаплик Оксана Іванівна, к.ю.н., доцент кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин
Протокол від «15» грудня 2020 року № 5

Завідувач кафедри публічного та приватного права (Лілія ОРЕЛ)

Робочу програму погоджено з керівником проектної групи освітньої програми 081.00.01 Право
2020 р.

Гарант освітньої програми (Наталія СЕРГІЄНКО)

Робочу програму перевірено
2020 р.

Заступник декана (Анфіса НАШИНЕЦЬ-НАУМОВА)

Пролонговано:

на 20²¹/20²² н.р. (Л. ОРЕЛ) «20» 08 20²¹р., протокол № 1

на 20²²/20²³ н.р. (Л. ОРЕЛ) «14» 08 20²²р., протокол № 1

на 20²³/20²⁴ н.р. (Т. Васильова) «01» 09 20²³р., протокол № 1

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» _____ 20__ р., протокол №__

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Історія держави і права		
<i>Вид дисципліни</i>	обов'язкова	
<i>Мова викладання, навчання та оцінювання</i>	українська	
<i>Загальний обсяг кредитів / годин</i>	7 / 210	
<i>Курс</i>	1	1
<i>Семестр</i>	1,2	1,2
<i>Кількість змістових модулів з розподілом</i>	3	
<i>Обсяг кредитів</i>	7	7
<i>Обсяг годин, в тому числі:</i>	210	210
<i>Аудиторні</i>	98	28
<i>Модульний контроль</i>	14	-
<i>Семестровий контроль</i>	30	-
<i>Самостійна робота</i>	68	182
<i>Форма семестрового контролю</i>	Екзамен	Екзамен
Змістовий модуль «Історія вчень про державу та право»		
<i>Курс</i>	1	1
<i>Семестр</i>	2	2
<i>Обсяг кредитів</i>	2	2
<i>Обсяг годин, в тому числі:</i>	60	60
<i>Аудиторні</i>	28	8
<i>Модульний контроль</i>	4	
<i>Семестровий контроль</i>	-	
<i>Самостійна робота</i>	28	52
<i>Форма семестрового контролю</i>	-	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування системи світоглядних засад студентів щодо розуміння природи і змісту основних категорій і понять; загальних закономірностей виникнення й розвитку держави і права; з'ясування їх сутності, визначення можливих перспектив їх подальшої еволюції.

Завдання:

- Висвітлити історично визначені, соціально і політично конкретизовані погляди на державу і право, суспільство.
- Обґрунтувати конкретні державно-правові погляди.
- Визначити новизну, оригінальність і соціальну цінність концепцій і поглядів.
- Забезпечити засвоєння студентами об'єктивної історичної закономірності становлення державно-правових форм організації суспільного життя;
- Сприяти оптимальному використанню історичного досвіду правового розвитку демократичних країн, що має практичне значення для вдосконалення процесу вітчизняного державотворення.

Робота студентів в Центрі юридичної деонтології

Заняття в Центрі з дисципліни проводяться на основі раціонального поєднання активних форм і методів навчання з урахуванням майбутньої практичної діяльності студентів.

Зміст заняття включає короткочасне опитування студентів з контрольних питань теми, що вивчається, та самостійне, під керівництвом викладача, виконання ними практичного завдання згідно запропонованої фабули.

Під час занять в Центрі з дисципліни кожен студент має бути готовим викласти свої міркування з обговорюваних питань і аргументовано відстоювати свою позицію, яка містить аналіз вимог чинного законодавства, науково-методичної літератури, розумну критику, вміння поєднувати теоретичний матеріал з практичною діяльністю працівників юридичної сфери.

Обговорення питань теми може відбуватися у різних формах: співбесіди, загальної дискусії, вирішення практичних професійних ситуацій.

- Метою занять в Центрі є поглиблення й закріплення теоретичних знань про правову термінологію; концепції, теорії і доктрини, які в логічно-понятійній формі відображають історичний процес поглибленого пізнання державно-правових явищ.

Під час їх проведення студенти повинні:

- працювати із спеціальною та навчальною літературою, джерелами права, правозастосовними та правотлумачними актами;
- правильно оперувати державно-правовими поняттями;
- вдало застосовувати загальнотеоретичні поняття та конструкції під час розв'язання конкретної життєвої ситуації.

3. Результати навчання за дисципліною

3. Результати навчання за дисципліною Відповідно до освітньої програми 081.00.01 «Право» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 081 Право, дисципліна забезпечує формування таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК) –

ЗК–4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК–13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК) -

СК–2. Здатність до розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.

Результати навчання за дисципліною Відповідно до освітньої програми 081.00.01 «Право» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 081 Право, дисципліна забезпечує формування таких програмних результатів навчання:

РН–2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв’язання.

РН–6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН–13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

3. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Усього	у тому числі			
Л.		С.	М.К.	Сем. контроль.	С.Р.
Модуль 1					
Змістовий модуль 1.					
Тема 1. Політико-правові вчення в країнах Стародавнього Сходу.	7	2	2		3
Тема 2. Політико-правові вчення в епоху Античності.	4	2	2		-
Тема 3. Західноєвропейські погляди на державу та право в епоху Середньовіччя.	4	2	2		-
Разом за змістовим модулем 1	17	6	6	2	3
Змістовий модуль 2.					
Тема 4. Політико-правові ідеї в Новий час.	6	2	1		3
Тема 5. Політико-правові вчення в добу Просвітництва.	6	2	1		3
Тема 6. Політичні і правові вчення у США в XVII – XIX ст.	8	2	-		6
Тема 7. Вчення про державу та право в Західній Європі у XIX ст.	9	1	2		6
Тема 8. Політико-правова ідеологія країн Європи XX ст.	7	1	-		6
Тема 9. Розвиток політико-правових ідей в Україні у XIX – XX ст. Сучасна політико-правова ідеологія незалежної України	5	2	2		1
Разом за змістовим модулем 2	43	10	6	2	25
Усього годин	60	16	12	4	28

Тематичний план для заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Усього	у тому числі			
л.		с.	м.к.	Сем.ко нтроль.	с.р.
Модуль 1					
Змістовий модуль 1.					
Тема 1. Політико-правові вчення в країнах Стародавнього Сходу.	7	1			6
Тема 2. Політико-правові вчення в епоху Античності.	8	1	1		6
Тема 3. Західноєвропейські погляди на державу та право в епоху Середньовіччя.	6				6
Тема 4. Політико-правові ідеї в Новий час.	6				6
Тема 5. Політико-правові вчення в добу Просвітництва.	6				6
Тема 6. Політичні і правові вчення у США в XVII – XIX ст.	6	1			5
Тема 7. Вчення про державу та право в Західній Європі у XIX ст.	7	1	1		5
Тема 8. Політико-правова ідеологія країн Європи XX ст.	6		1		5
Тема 9. Розвиток політико-правових ідей в Україні у XIX – XX ст. Сучасна політико-правова ідеологія незалежної України	8		1		7
Разом за змістовим модулем 1	60	4	4		52
Усього годин	60	4	4		52

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Політико-правові вчення в країнах Стародавнього Сходу.

Витоки політико-правової думки. Значення міфології у формуванні правового світогляду. Погляди на державу та право у Стародавній Індії. Вчення брахманізму про дхарму та кастовий поділ. Державно-правова думка в Давньому Китаї. Уявлення про природну справедливість в концепції даосизму. Патріархально-патерналістська концепція держави Конфуція, його погляди на співвідношення моральності та закону. Договірна теорія держави та права Мо-цзи. Легістське праворозуміння.

Література основна: [1-17]

Література додаткова: [20, 26, 27, 30, 31,33]

Тема 2. Політико-правові вчення в епоху Античності.

Міфо-поетична традиція уявлень про державу та право. Формування історико-філософської традиції уявлень про державу та право.

Погляди старшого та молодшого поколінь софістів на проблему співвідношення природного та позитивного права. Політико-правові погляди Сократа. Політико-правова творчість Платона. Політико-правова творчість Аристотеля. Природно-правове вчення Цицерона. Політико-правові погляди римських стоїків Сенека, Епіктет, Марк Аврелій Антонін. Ранньохристиянські вчення про державу та право.

Література основна: [1-17]

Література додаткова: [2, 13, 19, 34]

Тема 3. Західноєвропейські погляди на державу та право в період Середньовіччя.

Загальна характеристика політико-правової думки середньовічного суспільства. Ідейна конкуренція між церковними та світськими властями. Політико-правові вчення Аврелія Августина. Праворозуміння Ф. Аквінського. Вчення Марсілія Падуанського про державу та право. Формування західної традиції права в текстах глосаторів та постглосаторів. Візантійське праворозуміння.

Література основна: [1-17]

Література додаткова: [19, 32]

Змістовий модуль 2.

Тема 4. Політико-правові ідеї в Новий час.

Загальна характеристика політико-правової ідеології епохи Гуманізму та Відродження. Політико-правові погляди Н. Макіавеллі. Протестантські політико-правові вчення. Політичні і правові ідеї Реформації (Мартін Лютер, Томас Мюнцер, Жан Кальвін). Теорія державного суверенітету Жана Бодена та його політико-правові вчення. Вчення про державу і право Гуго Гроція. Ідеї та політико-правові погляди Б. Спінози. Вчення Т. Гоббса про державу та право. Українські гуманісти епохи європейського Відродження.

Література основна: [1-17]

Література додаткова: [1, 4-7, 17, 19, 23]

Тема 5. Політико-правові вчення в добу Просвітництва.

Юснатуралізм і Просвітницький проект. Історичні передумови формування ідеології Просвітництва в Західній Європі. Політико-правові вчення Дж. Локка. Вчення Ш.-Л. Монтеск'є про принципи конституційного ладу держави. Теорія народного суверенітету Ж. Руссо.

Література основна: [1-17]

Література додаткова: [8, 9, 16, 19]

Тема 6. Політичні і правові вчення у США в XVII – XIX ст.

Загальна характеристика політико-правових вчень в США. Обґрунтування прав людини та змішаного врядування в працях американських мислителів. Вчення Т. Пейна про державу і право. Політико-правові ідеї Т. Джефферсона. Політико-правові ідеї М. Медісона. Політико-правові ідеї А. Гамільтона.

Література основна: [1-17]

Література додаткова: [19, 36]

Тема 7. Вчення про державу та право в Західній Європі у XIX ст.

Загальна характеристика основних напрямів політико-правової ідеології. Історична школа права (Г. Гуго, Ф. Савіньї, Г. Пухта). Вчення Й. Канта про право і державу. Ідеал міжнародного права у поглядах І. Канта. Філософія права Г. Гегеля. Утилітаристська теорія юридичного позитивізму Й. Бентама. Вчення Г. Спенсера.

Література основна: [1-17]

Література додаткова: [3, 19, 24, 25]

Тема 8. Політико-правова ідеологія країн Європи XX ст.

Вчення про право Р. Штаммлера. Теорія «чистого права» Ганса Кельзена. Аналітична юриспруденція Герберта Харта. Теорія «вільного» права Євгена Ерліха. Прагматичний позитивізм. Політико-правові ідеї солідаризму й інституціоналізму. Соціологічна юриспруденція.

Література основна: [1-17]

Література додаткова: [14, 19, 28]

Тема 9. Розвиток політико-правових ідей в Україні у XIX – XX ст. Сучасна політико-правова ідеологія незалежної України.

Державно-правові погляди в Україні в XIX ст. (М. Костомаров та М. Драгоманов). Концепція держави М. Драгоманова. Націократична модель державності за поглядами М. Міхновського, В. Липинського, Д. Донцова. Державно-правові погляди М. Грушевського, В. Винниченка. Ідеї С. Оріховського про природне право.

Література основна: [1-17]

Література додаткова: [10-12, 15, 18, 21, 22, 25, 29]

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Зм.модулі 1-2	
			Кільк. одиниць	Макс. кількість
1	Відвідування лекцій	1	8	8
2	Відвідування семінарських занять	1	6	6
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10
4	Робота на практичних (семінарських) заняттях	10	6	60
5	Виконання модульної контрольної роботи	25	2	50
	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МВ)	-	-	134
	Разом		134	
	Коефіцієнт		0,746	
	Підсумковий бал		100	

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Еволюція становлення доктрини «природні права людини» в контексті поглядів філософів.
2. Особливості впливу буржуазних революцій на розвиток політичної думки в Європі.
3. Розкрити зміст теорії всесвітньої монархії Данте Аліг'єрі.
4. Спільні та відмінні риси в сучасному категоріальному визначенні державного суверенітету і в понятті «державний суверенітет», яке зустрічаємо в державно-правовій концепції Ж. Бодена.
5. Особливості соціологічної юриспруденції (Р. Паунд, Ерліх, Л. Дюгі).
6. Політико-правові погляди представників ліберального та демократичного напрямків політичної та правової думки в Україні.
7. Соціалістичні вчення: Ш.Фур'є, А.Сен-Симон. Р.Оуєн.
8. Напрями сучасних політико-правових концепцій Зах. Європи.
9. Неолібералізм та консерватизм.

Завдання:

- Підготувати доповідь до кожного питання.

Критерії оцінювання

Бал	Критерій
5	студент засвоїв теоретичний матеріал, який винесений на самостійну роботу, застосування для оформлення результатів самостійної роботи не тільки рекомендованої, а й додаткової літератури та творчого підходу; чітке володіння понятійним апаратом, теорією; вміння використовувати їх для виконання конкретних практичних завдань, розв'язання ситуацій. Оформлення результатів самостійної роботи повинно бути логічним та послідовним.
4	студент засвоїв теоретичний матеріал з відповідної теми який винесений на самостійну роботу, та наявне вміння орієнтуватися в ньому, усвідомлене застосування знань для розв'язання практичних задач; за умови виконання всіх вимог, які передбачено для оцінки "5 балів", при наявності незначних помилок або не зовсім повних висновків за одержаними результатами. Оформлення виконаного завдання з самостійної роботи має бути послідовним.
3	студент не повністю засвоїв тему для самостійного опрацювання не досконало володіє основними поняттями та положеннями навчальної дисципліни, невпевнено орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, непереконливо відповідає, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність знань.
1-2	студент не опанував навчальний матеріал з відповідної теми для самостійного опрацювання, не знає основних понять і термінів наукової дисципліни, не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове або логічне мислення.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в письмовому вигляді з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

Критерії оцінювання

Бал	Критерії
24-25	Студент вирішив всі завдання абсолютно вірно і повно дав відповіді на питання як теоретичного, так і практичного характеру. Логічно і послідовно аргументував і виклав свою точку зору.
20-23	Студент вирішив завдання з 1 помилкою, відповідь на питання містить повне розгорнуте, правильне та обґрунтоване викладення матеріалу, допущено 2-3 помилки при вирішенні практичних завдань.
15-19	Студент правильно і повно вирішив більшість, але не всі завдання, відповідь на запитання є не повністю аргументованою; допускає незначні неточності
10-14	Студент правильно вирішив половину завдань; думка викладена з порушенням логіки подання матеріалу. Студент правильно вирішив ситуацію, проте не зовсім слушно аргументує її, або враховує не всі, а деякі умови ситуації. Вирішує декілька завдань поверхнево.
5-9	Студент вирішив трохи менше половини завдань; може дати визначення юридичного поняття. Відповідь на запитання дає неповно і поверхнево.
0-4	Студент не вирішив більшість завдань або вирішив неправильно; відповіді на питання є неповними; неправильно обґрунтовує своє рішення.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Навчальні досягнення студентів з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок на семінарських заняттях та під час виконання самостійної роботи, розширення кількості підсумкових балів до 100.

Семестровий контроль знань студентів у формі проміжного контролю (100б).

6.5. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта дисципліни

Разом: 60 год., із них: лекції – 16 год., семінарські заняття – 12 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 28 год

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			
Лекції (теми)	<i>Тема 1,2</i>	<i>Тема 3,4</i>		<i>Тема 5</i>	<i>Тема 6</i>	<i>Тема 7,8</i>		
Семінарські заняття (теми, бали)			<i>Тема 1 0-10</i>	<i>Тема 2 0-10</i>	<i>Тема 3</i>	<i>Тема 4,5 0-10</i>	<i>Тема 7 0-10</i>	<i>Тема 9</i>
Самостійна робота	Самостійна робота (5 балів)				Самостійна робота (5 балів)			
Поточний контроль (вид, бали)						МКР 0-25		МКР0- 25
Підсумковий контроль (вид, бали)	Проміжний контроль- 100 балів							

8. Рекомендовані джерела

Базові

1. Гончарук-Чолач Т. В., Томахів В. Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2020. 226 с.
2. Історія вчень про державу і право / Підручник для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. / І. О. Биля-Сабадаш [та ін.] ; ред. Г. Г. Демиденко, О. В. Петришин ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків. Право, 2009. 256 с.
3. Історія вчень про державу і право [Текст] : навч. посіб. / А. І. Кормич. - 3-тє вид., переробл. і допов. Київ. : Алерта, 2012. 332 с.
4. Історія вчень про державу і право [Текст] : підруч. для вищ. навч. закл. / О. О. Сердюк, В. В. Соловйов, В. К. Антошкіна. Донецьк : Ю.-В., 2012. 290 с.
5. Історія вчень про державу і право. Навч. посібник / А. І. Кормич. Київ. Правова єдність, 2009. 312 с.
6. Історія вчень про державу і право. Навч. посіб. / О. М. Мироненко, В. П. Горбатенко. Київ. : Академія, 2010. 454 с.
7. Історія вчень про державу і право. Посіб. для підготов. до іспитів / О. І. Осауленко, А. О. Осауленко, В. К. Гіжевський. Київ. : Ліпкан О. С., 2010. 194 с.
8. Історія вчень про державу і право: у таблицях і дефініціях. Навч. посіб. / О. В. Зінченко, О. В. Петришин. Харків. : Право, 2012. 208 с.
9. Історія вчень про державу та право. Посіб. для підготов. до іспитів / В. В. Орленко. - 2-ге вид., стер. Київ. : Паливода А. В. [вид.], 2008. 200 с.
10. Історія вчень про право і державу: підруч. у 2-х ч. / О. М. Головка, Т. Є. Кагановська. Ч. 1 : Зарубіжні країни. Харків : Колегіум, 2020. 848 с.

11. Історія політичних і правових вчень : курс лекцій / Ю. О. Тополь. Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. та права, 2018. - 537 с.
12. Історія політичних і правових вчень : навч. посіб. / Укоопспілка, Львів. комерц. акад. ; [уклад. Вдовичин І. Я.]. Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2016. 491 с.
13. Історія політичних і правових вчень. Від стародавніх часів до XVII століття. Київ : ОВК, 2021. 238 с.
14. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття / Д. В. Журавльов, О. В. Коротюк, О. В. Лавринович та ін. Київ : ОВК, 2021. 238 с.
15. Історія українських та зарубіжних політичних вчень: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, В. Я. Томахів ; Тернопіл. нац. екон. ун-т. - Київ : Ліра-К, 2020. 226 с.
16. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. – 4-те вид., доповн., у 2-х част. Київ : Алерта, 2015. 416 с.
17. Основи політичних і правових знань: навч. посіб. / Цюрупа М. В., Марценківський В. Т. Київ : НУОУ ; Ніжин : Лисенко [вид.], 2016. 143 с.

Додаткові

1. Craven M. Between law and history: The Berlin Conference of 1884–1885 and the logic of free trade'. London Review of International Law 3 (1), (2015), 59 p. <https://core.ac.uk/download/pdf/42548318.pdf> (дата звернення: 15.08.2019 р.).
2. Daniel Devereux Classical Political Philosophy: Plato and Aristotle. URL: <https://academic.oup.com/edited-volume/34508/chapter-abstract/292805200?redirectedFrom=fulltext#no-access-message> (дата звернення: .5.09.2022 р.).
3. Hegel G.W.F. Philosophie des Rechts. Die Vorlesung von 1819/20 in einer Nachschrift, hrsg. von D. Henrich. Fr./M, 1983.
4. Koskeniemi M. 'Histories of International Law: Significance and Problems for a Critical View', (2013) Temple International and Comparative Law Journal Vol. 27, №. 2, 240 p. <https://core.ac.uk/download/pdf/146449969.pdf> (дата звернення: 15.08.2019 р.).
5. Martti Koskeniemi Imagining the Rule of Law: Rereading the Grotian 'Tradition'. European Journal of International Law, Volume 30, Issue 1, February 2019, Pages 17 –52 <https://doi.org/10.1093/ejil/chz017> (дата звернення: 05.09.2022 р.).
6. J. G. A. Pocock Machiavelli, Harrington and English Political Ideologies in the Eighteenth Century. The William and Mary Quarterly. Vol. 22, No. 4 (Oct., 1965), pp. 549-583 (35 pages) URL: <https://www.jstor.org/stable/1922910> (дата звернення: 08.09.2022 р.).
7. Lagos Historical Review Machiavelli's Political Philosophy: Analysis of Its Substance and Contemporary Relevance. Vol. 19 (2019). URL : <https://www.ajol.info/index.php/lhr/article/view/203919> (дата звернення: 31.08.2022 р.).
8. John B. Noone, Jr. Rousseau's Theory of Natural Law as Conditional. Journal of the History of Ideas Vol. 33, No. 1 (Jan. - Mar., 1972), pp. 23-42 (20 pages) Published By: University of Pennsylvania Press. URL : <https://www.jstor.org/stable/2709055> (дата звернення: 08.09.2022 р.).
9. Corey Brettschneider Rights within the Social Contract: Rousseau on Punishment. URL : <https://academic.oup.com/stanford-scholarship-online/book/12916/chapter-abstract/166042930?redirectedFrom=fulltext#no-access-message> (дата звернення: 06.09.2022 р.).
10. Антропологічний код української культури і цивілізації (у 2-х книгах) О.О. Рафальський (кер. автор. кол.), Я.С. Калакура, В.П. Коцур, М.Ф. Юрій (наук. ред.). Київ. ПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 1. 432 с.
11. Беліченко О. Аспекти процесуального права в політико-правових поглядах С. Ю. Десницького. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2018. Вип. 18. С. 11–16.
12. Венгерська В. Українська нація та націотворення в ХХ-ХХІ ст.: історіографічний аспект. *Історія та історіографія в Європі.* 2016. Вип. 5. С. 126-139.
13. Гоцуляк Ю. В. Категорія правового буття у вченні Платона. *Правничий часопис Донецького університету.* 2018. №1–2. С. 4–9.

14. Дергунова О. І. Джерела впливу психологічної теорії у сучасній юриспруденції. *Форум права*. 2017. № 4. С. 73–79.
15. Донченко О. І. Система суспільно-політичних поглядів Г. Сковороди. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №3. С. 15–19.
16. Донченко О. І. Щодо походження держави в природно-правовому вченні С. Пуфендорфа. Матеріали 75-ї звітної наукової конференції професорсько- викладацького складу і наукових працівників економіко- правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (25–27 листопада 2020 р., м. Одеса). Одеса: Фенікс, 2020. С. 27–30.
17. Заєць А. П. Ідеї природного права у творчості Гуго Гроція. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2017. Т. 200. С. 16
18. Земський Ю. Тарас Шевченко та Микола Міхновський – творці модерної ідеї української державної незалежності. *Емінак*. 2017. № 2(2). С. 5–13.
19. Історія вчень про державу і право : метод. рекомендації (вказівки) до вивчення навч. дисципліни для студ. денного відділення економіко- правового ф-ту ОНУ ім. І. І. Мечникова / укл.: О. І. Донченко, О. Д. Гринь, І. В. Борщевський. Одеса : Фенікс, 2021. 124 с.
20. Кампанелла Томмазо. Місто Сонця. К., 1988.
21. Кармазіна М. Ідея державності в українській політичній думці (кінець ХІХ – початок ХХ століття). К.: ІПІЕНД, 1998. 350 с.
22. Лук'янець К. Ю. В. Винниченко – політичний діяч доби Української революції (за матеріалами колекції листівок відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ). *Українська біографістика*. 2018. Вип. 16. С. 177–192.
23. Львова О. Л. Ідея влади в часи реформації: Ян Гус, Мартін Лютер, Жан Кальвін. *Правова держава*. 2019. Вип. 30. С. 76–84.
24. Мельник М. О. Школа правового реалізму: пошук балансу між визначеністю норм писаного права і судовою дискрецією. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Т. 2. С. 44-48.
25. Микитчук Н.М. Ідея української соборності у творчій спадщині й діяльності М. Драгоманова та І. Франка : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 /Дніпропетровський національний ун-т. Дніпропетровськ, 2006. 232 с.
26. Муляр В. І. Тема гармонії у філософії Конфуція. *Гілея: Науковий вісник*. 2019. Вип. 140 (2). С. 50–53.
27. На риках вавілонських. З найдавнішої літератури Шумеру, Вавілону, Палестини. К., 1991.
28. Націоналізм: Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера: антологія / [упоряд. О. Проценко], Київ : Смолоскип, 2006. 684 с.
29. Політико-правові погляди А. І. Яковліва : монографія / Маньгора Т. В. Вінниця, 2020. 184 с.
30. Тищенко Р. В. Інститут покарання у політико-правовій думці Стародавнього Китаю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 2. С. 13-16.
31. Томкіна О.О. Моральний облік влади у політико-правовій думці Індії та Китаю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 33. Том 1. С. 49-53.
32. Фаст О.О. Внесок Фоми Аквінського у формування концепції верховенства права. *Науковий вісник УжНУ. Серія: «Право»*. 2017. Вип. 43. Том 1. С. 44 – 47.
33. Філософія стародавнього світу / Під ред. Г. І. Волинки. К.: Довіра, 1992. 207 с.
34. Чорнобай О. Л. Софістика як дискурсивна практика правової аргументації за часів античності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2016. № 845. С. 443-453.
35. Юдін З. Європейський лібералізм ХІХ ст. та занепад доктрини суспільного договору. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. Випуск 1. Частина 1. С. 140-144. URL: http://vjhr.sk/archive/2017_1/part_1/27.pdf. (дата звернення: 09.08.2021 р.).
36. Папенко Н. Суспільство та держава і працях Т. Пейна. *Європейські історичні студії*. 2018. № 10. С. 187-200.

9. Інформаційні ресурси

1. <https://ials.sas.ac.uk/ials-library/ials-library> – Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія.
2. <https://www.lsl.lviv.ua/> - Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника.
3. <http://www.library.univ.kiev.ua> – Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.
4. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.
5. <http://www.lib.com.ua/> - Електронна бібліотека.
6. <https://nlu.org.ua/> - Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого.
7. <http://www.history.org.ua/> - Портал Інституту історії України НАН України.